

TAC

TEACHING AD(H)D CHILDREN

Резултат 1: КОМПЕТЕНТНОСТЕН МОДЕЛ TAC

Име на проекта: **Teaching AD(H)D Children (TAC) – Обучение на деца с AD(H)D**

Номер на проекта: KA220-NW-21-27-24018

Автор(и): КАТРО България & Консорциум TAC

Дата: февруари 2023

teaching-adhd-children.eu

Финансирано от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче принадлежат изцяло на техния(ите) автор(и) и не отразяват непременно възгледите и мненията на Европейския съюз или на Европейската изпълнителна агенция за образование и култура (EACEA). За тях не носи отговорност нито Европейският съюз, нито EACEA.

Съфинансирано от
Европейския съюз

Contents

1. За проекта TAC	3
2. Въведение в компетентностния модел на TAC	5
Ключова компетентност 1: Познаване на AD(H)D и неговите последствия.....	6
Ключова компетентност 2: Влияние върху заобикалящата среда.....	7
Ключова компетентност 3: Влияние върху отношенията	9
Ключова компетентност 4: Влияние върху учебното преживяване	10
3. Дизайн на обучителния модул TAC	12

1. За проекта TAC

Сред психичните разстройства в детска и юношеска възраст синдромът на дефицит на вниманието с/без хиперактивност (СДВХ или ADHD) заема челно място поради **относителната си честота** - в световен мащаб разпространението му е 3-5 %. Данните за Европа изглежда потвърждават разпространението на това явление - чрез набор от научни публикации Институтът за AD(H)D оценява разпространението на това явление на 3 % в Португалия, докато германските проучвания приемат степен на разпространение от около 5 % (Schlack et al., 2014). В Ирландия в петия Годишен доклад на службите за психично здраве на деца и юноши (2013 г.) ADHD е отбелязано като основно заболяване за 31,6 % от младите пациенти.

Децата с AD(H)D ходят на училище като своите връстници, но изпитват **значителни трудности в обучението и социалния живот**. Независимо от интелектуалния им потенциал, техният специфичен стил на възприемане и реагиране често се отразява на способността им за учене, паметта и емоционалната регулация, което може да доведе до липса на (взаимно) разбиране, заклеяване, социално изключване и дори отпадане от училище. Освен това, наред с AD(H)D, често има съпътстващи състояния, които могат да усложнят обучението на детето по много начини, като например графомоторни затруднения, депресия, тревожност, агресия и буйно поведение.

В резолюция на Съвета на Европа (PACE 2015) се посочва, че "днес все повече се признава, че СДВХ изисква цялостен **мултимодален подход към лечението**, съчетаващ медицински, поведенчески и образователни интервенции, включително обучение на родителите и учителите относно диагностицирането и лечението, техники за управление на поведението за детето, семейството и учителите, както и медицински и училищни програми за подкрепа". Въпреки че **принципите на приобщаващото образование** си пробиват път като неразделна част от обучението на учителите, те като цяло изглежда нямат достатъчно познания за причините и възможните интервенции при AD(H)D (Ruhmland & Christiansen, 2017). В резултат на това учителите се чувстват особено обременени от **проблемите с вниманието и дисциплината в час**, които са много често срещани

при децата с AD(H)D (Moore et al., 2017; Nash et al., 2016). Без достатъчно познания, обобщаващите и/или патологизиращи възгледи за AD(H)D могат да доведат до драматично **погрешни преценки** от страна на много учители относно потенциала на тези ученици в училище, тяхната мотивация и поведение. Например учителите често го отдават на мързел, умишлена манипулация, лошо възпитание, недостатъчна мотивация и т.н. Наличието на съответните диагнози също може да доведе до неблагоприятни последици за децата, като ги заклейми с ниски очаквания от страна на учителя.

Предизвикателството да отговорят на специфичните нужди на тези ученици води до ситуация, в която **учителите са все по-заети с реактивни аспекти на управлението на класа за сметка на реалното преподаване**. Това води до демотивация и от двете страни, като някои учители дори пожелават да напуснат учителската професия, а учениците отпадат от училище. През последните десетилетия научната общност от експерти натрупа **значителен обем от знания относно AD(H)D и възможните подкрепящи мерки**. Сега тези знания трябва да бъдат използвани и пренесени в обичайната училищна практика. Именно въвеждането на тези знания в рамките на **цялостна начална и продължаваща квалификация на учителите** е целта на проекта TAC.

В този контекст партньори от **пет държави** - Австрия, България, Германия, Ирландия и Португалия - включително **три университета** – Университетът в Кьолн, в Дъблин Сити Юнивърсити и Тракийският университет - обединяват усилия в този изследователски проект, да доближат съществуващите знания за AD(H)D до учителите и по този начин да им предоставят **специално разработени интервенции за успешна подкрепа и обучение на деца с AD(H)D** в началните и средните училища.

2. Въведение в компетентностния модел на TAC

Количествените и качествените проучвания, проведени от консорциума TAC, стигнаха до заключението, че **учителите не разполагат с достатъчно познания по темата и с необходимите умения за справяне с някои поведения, свързани с AD(H)D**, които децата проявяват в клас. Те се нуждаят от (различни видове) подкрепа, специфични методи и стратегии, както и от материали и ресурси, за да се чувстват добре подготвени да оказват адекватна подкрепа на децата с AD(H)D. Освен това учителите трябва да притежават широк спектър от умения и компетентности, за да адаптират преподаването, подкрепата и интервенциите си към нуждите на конкретното целево дете и съответната училищна среда.

Въз основа на **повече от 1000 отговора на онлайн проучването**, разпространено сред практикуващи учители и такива, които все още се обучават, консорциумът създаде компетентностен модел, внимателно адаптиран към основните предизвикателства пред учителите, като постави специален акцент върху уменията им да управляват класната стая и процеса на преподаване. Компетентностният модел извежда **4 ключови компетентности, обобщаващи специфичните знания, умения и нагласи**, необходими за успешното провеждане на учебния процес както за учителите, така и за учениците.

Тази компетентностна рамка е в основата на обучителния модул на TAC и подсигуриява **информиран дизайн на обучението**, съобразен с нуждите на учителите от началните и средните училища, и предоставя съвременни, основани на доказателства методологии и инструменти за цялостен подход към управлението и подпомагането на учениците с AD(H)D в масовите паралелки.

Ключова компетентност 1: Познаване на AD(H)D и неговите последствия

Като теоретична основа учителят разбира разликата между личност и поведение; разбира, че личността и заобикалящата среда си взаимодействат по сложен начин и че развитието и поведението се влияят от много взаимодействащи си фактори. Учителят е запознат с основните принципи на приобщаващото училищно образование. Учителят познава критериите за класификация на AD(H)D, типичните симптоми, (невробиологичните) причини за него и въздействието на синдрома върху обучението и социалното поведение на децата. Учителите могат да използват модела ICF (Международна класификация на функционирането, уврежданията и здравето), за да разберат индивидуалните смущения на детето и ограниченията в социалното му участие.

Знания: Учителят...

- ♥ разбира, че развитието на детето се влияе от биопсихосоциални фактори, които си взаимодействат по динамичен начин;
- ♥ разглежда децата като активно формиращи своето развитие в съответствие с индивидуалните си потребности;
- ♥ разбира правната основа на приобщаващата училищна система, която трябва да гарантира социалното участие на всички деца;
- ♥ възприема нарушенията в невроразвитието като континуум, а не като строги категории;
- ♥ познава критериите за класификация на AD(H)D, типичните симптоми и въздействието му върху ученето и социалното поведение на децата;
- ♥ познава (невробиологичните) причини за AD(H)D.

Умения: Учителят...

- ♥ може да разпознае симптомите типични за AD(H)D в поведението на детето в класната стая;
- ♥ може да прави разлика между човек и поведение;
- ♥ може да използва модела на ICF, за да разбере индивидуалните предпоставки за учене и социално участие;
- ♥ е в състояние да разработи план за подкрепа, съобразен с индивидуалните изискванията за учене.

Нагласи: Учителят...

- ♥ проявява интерес към подпомагането на деца с поведение, подобно на AD(H)D в клас;
- ♥ има позитивно отношение към задълбочената работа в подкрепа на такива деца;
- ♥ проявява разбиране към факта, че човек и среда си взаимодействат по сложен начин;
- ♥ отчита факта, че развитието и поведението се влияят от много фактори;
- ♥ смята, че общата образователна система трябва да гарантира участието на всички ученици;
- ♥ е готов да се ангажира с това да подкрепя учениците с AD(H)D в класа си.

Ключова компетентност 2: Влияние върху заобикалящата среда

Учителите са запознати с понятия като управление на класа, подкрепа на позитивното поведение и модифициране на последствията (чрез похвати като похвала за конкретно поведение, използването на стимули, DBRC – ежедневни карти за отчитане на поведението и др.).

Знания: Учителят...

- ♥️ схваща управлението на класа като метод, който печели време за активно учене и овладява проблемното поведение;
- ♥️ познава принципите на управлението на класа;
- ♥️ знае разликата между проактивни и реактивни стратегии за управление на класа;
- ♥️ има познания за общи стратегии за управление на класа и такива, които са от изключителна важност за учениците с AD(H)D.

Умения: Учителят...

- ♥️ може да прилага стратегии за управление на класа, които са релевантни и за ученици с AD(H)D;
- ♥️ може да подреди класната стая по начин, който допринася за по-успешното провеждане на часа, особено съобразно ученици с AD(H)D;
- ♥️ може да прилага правила и рутинни процедури, които помагат на учениците с AD(H)D да се саморегулират по-лесно;
- ♥️ може да използва различни стратегии за стимулиране на положително поведение.

Нагласи: Учителят...

- ♥️ има положително отношение към стратегиите за управление на класа като начин за по-успешен учебен процес;
- ♥️ се чувства овластен от стратегиите да постигне добра учебна среда в класа си;
- ♥️ има усещане за повишена ефективност при подготовката на класната стая, правилата и процедурите, както и последствията за учениците с AD(H)D.

Ключова компетентност 3: Влияние върху отношенията

Учителите са наясно със социално-емоционалния климат в класа и знаят как да го регулират. Те познават и използват концепцията за положителни взаимоотношения между ученик и учител, значението на похвалата, на съветването с колеги/съвместното учене и разбиране.

Знания: Учителят...

- ♥ разбира как поведението, асоциирано с AD(H)D, може да повлияе на взаимоотношенията на детето с учители и съученици;
- ♥ разбира силата и потенциала на връзката ученик/учител;
- ♥ има познания за даването на обратна връзка на деца със симптоми на AD(H)D;
- ♥ знае откъде да започне в стремежа си да подобри връзката ученик-учител;
- ♥ разбира важността на отношенията между учениците в училище;
- ♥ разбира ролята на учителя в насърчаването на тези отношения;
- ♥ има познания за основани на доказателства стратегии, които насърчават принадлежността, приемането и включването на деца с AD(H)D поведение.

Умения: Учителят...

- ♥ е в състояние да разпознава поведения, асоциирани с AD(H)D, които могат да повлияят на междуличностните отношения на децата;
- ♥ умее да разработва стратегии за насърчаване и укрепване на връзката ученик-учител чрез високи нива на близост, ниска степен на конфликтност и зависимост;
- ♥ може да подкрепя взаимоотношенията между учениците като осигурява безопасно пространство, сигурен емоционален климат и ситуации, от които децата се учат.

Нагласи: Учителят...

- ♥ разбира ефекта, който социалното изключване и изолация на база техните симптоми оказват върху децата с AD(H)D;
- ♥ проявява интерес към насърчаване и засилване на сътрудничеството в подкрепа на деца с поведение типично за AD(H)D;
- ♥ се чувства овластен от стратегиите да създаде на среда на принадлежност, приемане и приобщаване за деца с поведение типично за AD(H)D.

Ключова компетентност 4: Влияние върху учебното преживяване

Учителите разбират теорията зад паметта и вниманието като основи на ученето в училище. Те познават метакогнитивните умения за учене, знаят как да стимулират ангажираността на учениците и работната им памет. Учителите могат да създадат предвидим график за конкретно дете и умеят да предават ясни правила и очаквания.

Знания: Учителят...

- ♥ има познания за изпълнителните функции и тяхното въздействие върху ученето;
- ♥ знае за отклоненията при изпълнителните функции на учениците с AD(H)D и предизвикателствата за тях, които произтичат от това;
- ♥ има познания за метакогнитивните умения за учене, необходими за подкрепа на учениците с AD(H)D.

Умения: Учителят...

- ♥ може да идентифицира затрудненията в изпълнителните функции на учениците;
- ♥ може да прилага организационно обучение на ученици с AD(H)D, като например контролни списъци (checklists);
- ♥ е в състояние да прилага стратегии за самоуправление, като например регулиране на енергийното ниво, самообучение, планове тип "ако-тогава" или самонаблюдение.

Нагласи: Учителят...

- ♥ проявява разбиране към предизвикателствата в ученето, с които се сблъскват учениците с AD(H)D по отношение на вниманието, скоростта на обработка на информацията и изпълнителните функции;
- ♥ има желание да подкрепя положителната академична самооценка на учениците, като същевременно критично осмисля собствените си практики;
- ♥ проявява интерес към различни стратегии за подкрепа и включване на учениците с цел подобряване на тяхното учебно преживяване.

3. Дизайн на обучителния модул TAC

Обучителен модул TAC, разработен на базата на компетентностния модел

1	Продължителност 3-дневно присъствено обучение	Кредити 2 ECTS	Подходящ за начални и средни учители (работещи и в процес на обучение)
2	Цели на обучението <p>Учителите ще придобият задълбочени и диференцирани знания за:</p> <ul style="list-style-type: none"> - (био-психо-социалното) развитие на децата/младежите; - AD(H)D и типичните за него симптоми, (невробиологични) причини и въздействие върху ученето и социалното поведение; - свързаните с училище фактори, които допринасят за поведенчески проблеми; - компонентите на мултимодалното лечение на AD(H)D и ролята на учителите/училищата в този процес. <p>Въз основа на тези знания учителите ще могат да адаптират интервенциите, основани на доказателства, към нуждите на конкретното целево дете и даденото училище/учител като:</p> <ul style="list-style-type: none"> - описват индивидуалните поведенчески и академични проблеми; - обясняват индивидуалните проблеми въз основа на модела на ICF; - дефинират целево SMART поведение; - стимулират целевото поведение чрез индивидуално напасване на интервенциите на различни нива; - преценяват правилно релевантността на съответните интервенции. 		
3	Учебно съдържание <ul style="list-style-type: none"> - (био-психо-социално) развитие на децата/младежите - симптоми на AD(H)D през целия живот - въздействие на AD(H)D върху ученето и социалното поведение, съпътстващи заболявания - причини и невробиологични предпоставки за AD(H)D - основани на доказателства училищни интервенции за подобряване на средата в класната стая, взаимоотношенията между ученици и между ученици и учители, климата в класа и учебното преживяване в рамките на позитивната поведенческа подкрепа 		
4	Компоненти на обучението <ol style="list-style-type: none"> 1. Самооценка на компетенциите на обучаемите преди/след интервенцията 2. Теоретична част (под формата на семинарни занятия с казуси за работа и обратна връзка) 3. Тримесечна практическа фаза и коучинг: прилагане на знанията към 1-2 деца със симптоми на AD(H)D (вкл. коучинг/обратна връзка) 		
5	Финален изпит (устен или под формата на курсова работа)		